

Problem vjerskog ujedinjenja.

Dr. Andrija Živković.

Ne da se poreći činjenica, da je lozanska konferencija u jakom stupnju privukla interes kršćanskog svijeta, naročito onih krugova, koji zvanično zastupaju i predstavljaju pojedine kršćanske Crkve. Takav je interes sam po sebi razumljiv za sve kršćanske sljedbe, koje su aktivno učestvovala u Lausanni. Problem, koji je stajao na dnevnom redu ovoj konferenciji predstavlja takav zamašni i teški posao, skopčan s najvećim nadama i s najdalekosežnijim posljedicama, da bi sretno njegovo rješenje značilo u povijesti kršćanstva jedan novi period. Nema sumnje, da su i inicijatori njegovi očekivali od konferencije mnogo više nego što je ona uistinu donijela.

Danas je mišljenje o realnom njezinom uspjehu prilično tačno svedeno na pravu liniju. I kad je preosv. gospodin episkop bački I r i n e j konstatira,¹ da će »jedni imati ovaj, a drugi onaj utisak«, pa da »iako je bilo sarazmerno malo slaganja u shvaćanjima, ipak ih beše više, nego što se očekivalo«, onda je potpuni n e g a t i v n i njezin rezultat jasan unatoč »duha iskrenosti, srdačna prijateljstva i bratske ljubavi... koji je ulio mnogo dobru nadu i dao podstreka, da se u radu ne malakše.«

Jednako je mišljenje akatoličkih krugova.² Organ anglokatoličke stranke »The Church Times« donosi ovu izjavu: Glavna svrha lozanske konferencije, kako se moglo sasvim sigurno predvidjeti, posvema je promašena. Ona je bila daleko od toga, da dade pobude za ujedinjenje pravoslavnih i engleskih crkava s protestantskim sektama, ma bilo to i na najširoj bazi, jer se ispostavilo, da ih međusobno dijele fundamentalne i nepremostive razlike.« Metodističko glasilo »The

¹ »Lozanska konferencija« u časopisu »B o g o s l o v i j e« god. II. br. 4, str. 259.

² Cfr. Katol. List br. 8/1928. str. 102.

Christian Advocate« u New-Yorku kaže o konferenciji ovo: Jasno je, da nitko nije bio zadovoljan sa zaključcima te konferencije. Kompromis je išao predaleko. U izjavama je dano još dovoljno mjesta za svaku crkvu. One su pune nejasnoće i neodređenosti. Luteransko glasilo »Herold« u Philadelphiji kaže: Uopće se može reći, da u štampi odjekuje o lozanskoj konferenciji ton omalovažavanja, ako ne razočaranja, naročito s onih strana, gdje se gajila najveća nada u iščekivanju uspjeha. Ne samo, da se kao rezultat konferencije nije očitovalo nikakovo jedinstvo, nego naprotiv ispoljile su se još jače duboke razlike i nepomirljive opreke.

*

Najbolji dokaz da pripravljanje za lozansku konferenciju, pa i sama konferencija, nijesu prošli ni pokraj katolika bez svakoga zanimanja ni značenja jest enciklika Pija XI. *Mortalium animos*. U vezi s ovim činjenicama iskrslo je mnogo zanimivih pitanja i pogleda, pa smatram potrebnim, da ih izbližega pogledamo.

1. Socijalno jedinstvo Crkve.

Katolički nauk o jedinstvu Crkve potcrtava naročito i ovaj socijalni značaj jedinstvenosti. Ona je kao socijalno društveno tijelo jedna i jedinstvena. Ne samo obzirom na cilj, koji joj je po Kristu postavljen, niti samo obzirom na sredstva, kojima ide k cilju. Mogla bi i u odijeljenim, međusobno neovisnim tijelima još uvijek težiti k jednom cilju, a služiti se istim sredstvima. Pa ipak to nebi bilo pravo jedinstvo. Manjkala bi mu jedinstvena direktiva, prvi uvjet svakog uspješnog društvenog napretka. A ta direktiva među ljudima može uspješno da se provodi samo tamo, gdje je jedna glava, koja vodi i zapovijeda.

Osim toga manjkao bi jedinstvu, koje pozna samo jedan cilj i jednaka sredstva: solidarni, jedinstveni, zajednički razmah sila, upravljenih k istom cilju od svih članova. U odijeljenim i međusobno neovisnim, dakle zasebnim crkvenim tijelima, nije provediv ovakav zajednički nastup. Mi to vidimo najbolje kod sadanjeg stanja pojedinih kršćanskih crkvi. Nema među njima jedinstvene veze suosjećanja, niti međusobnog

socijalnog upotpunjivanja. Svaka zajednica živi svojim životom, izgrađuje ga prema svojim partikularnim vidicima, potrebama i mogućnostima. Često se i brine slabo, šta se u susjedstvu radi, kako li se stupa k vrhovnom po Kristu određenom cilju.

Neprihvatljiva je dakle misao onih, koji kažu, da velika želja Kristova, tako živo izražena u veliko-svećeničkoj molitvi za jedinstvom u vjeri, još ne traži svom formalnom strogošću i jedinstvo u crkvi. Tko bi separiranjem pojmova vjera i crkva htio da povuče i stvarnu njihovu diferencijaciju u realnom životu Crkve, ne bi se održao na ispravnom putu.

Ta se misao provlači kod protestantskih crkvi naročito anglikanskih. I u ovom radu, što ga je imala lozanska konferencija da pomakne naprijed, još nije potpuno iščezla. To dokazuje nepopustljivi stav pojedinih sljedbi, unatoč potcrtavanog idealnog cilja: jedinstvo u smislu Kristove velesvećeničke molitve.

Katolički je teološki stav normiran osim u naučnom ekspoziivnom sistemu i pozitivnim crkvenim odredbama.³ U pitanju o naravi crkvenog jedinstva izjašnjuje se Leo XIII. pozivanjem⁴ na jasno i nedvoumno izraženu želju i volju osnivača naše Crkve.

³ U shemi dogmatske konstitucije de ecclesia Christi Conc. Vaticano je pripravljen kanon: *Si quis dixerit veram ecclesiam non esse unum in se corpus, sed ex variis dissitisque christiani nominis societatibus constare per easque diffusam esse: aut varias societates ab invicem fidei professione dissidentes atque communione sejunctas tamquam membra vel partes unam et universalem constituere Christi Ecclesiam A. S.* Hurter, Theol. dogm. tom. I. p. 316.

⁴ »Jamvero si ad id respicitur, quod gestum est, Ecclesiam Jesus Christus non talem finxit formavitque, quae communitates plures complecteretur genere similes sed distinctas neque iis vinculis alligatas, quae Ecclesiam individuam atque unicam efficerent eo plane modo, quo Credo unam... Ecclesiam in symbolo fidei profiteremur. Sane Jesus Christus de aedificio ejusmodi mystico cum loqueretur, Ecclesiam non commemorat nisi unam quam appellat suam »aedificabo Ecclesiam meam« (Mt 16, 18). Quaecumque praeter hanc cogitetur alia, cum non sit per Jesum Christum condita, Ecclesia Christi vera esse non potest. Itaque partem per Jesum Christum salutem simulque beneficia omnia, quae inde proficiscuntur, late fundere in omnes homines atque ad omnes propagare

Nema sumnje, da to i najbolji među nekatoličkim crkvenim organizacijama osjećaju. Kršćanske vjerske zajednice, koje se tijekom stoljeća odijeliše od matice Crkve, ne uspješe do dana današnjega da svojim razvojem i uplivom na čovječanstvo, naročitim napretkom u izgradnji unutarnjeg duševnog života svojih vjernika dokažu opravdanost svog otcjepljenja. Šta više ne osvojiše si u većem stupnju ni blagotvornog onog utjecaja na opći napredak, kulturu i socijalni razvoj u društvu. U najvećem je dijelu njihovo nastojanje iscrpljivano u borbi za održanjem, gdje je to bila potreba. A ondje, gdje nije bila potreba skućila je država crkvu pod svoju vlast. Tako je socijalna nota jedinstva Kristove Crkve ostala neverificirana.

Zato mi shvaćamo ovu težnju i ovo traženje Kristovog jedinstva u nastojanju kršćanskih crkvi kao odraz osjećane disharmonije između evanđelja i faktičnog stanja. Razdijeljeni u nauči i u disciplini, raskomadani u sekte, često s neznatnim i nebitnim diferencijalnim oznakama, uviđaju predstavnici pojedinih crkvi, da na tom putu ne će ispuniti one zadaće, o kojoj je Krist s tolikom ljubavi govorio uoči svoje muke i smrti.

Ali to je istom prvi korak. Do intelektualnog savladanja svih onih spona, koje su na putu jednoj objektivnoj evidenciji stare prvotne Istine u smislu evanđelja, nije lak put. A dok i u tom pogledu ne pođe naprijed, teško će se stvar odvijati. Sam tijek stvari u Lausanni najbolje to ilustrira. Ostat će uvijek na snazi tvrdnja onih, koji glavni uspjeh pridaju božanskom nadahnuću Duha Svetoga. O toj djelotvornoj božanskoj moći ne sumnjamo. Ali će još uvijek ostati u svoj snazi i činjenica, koju nam historija ilustrira: da je misao roditeljka čina.

---

aetates debet Ecclesia. Quocirca ex voluntate auctoris sui unicam in omnibus terris in perpetuitate temporum esse necesse est. Est igitur Ecclesia Christi unica et perpetua: quicumque seorsum eant, aberrant a voluntate et praescriptione Christi Domini relictoque salutis itinere ad interitum digrediuntur.

At vero qui unicam condidit, is idem condidit unam: videlicet ejusmodi ut quotquot in ipsa futuri essent, arctissimis vinculis *societati tenerentur ita prorsus, ut unam gentem, unum regnum, corpus unum efficerent: »Unum corpus et unus spiritus, sicuti vocati estis in una spe vocationis vestrae«* (Eph. 4, 4). De unitate Ecclesiae, izvadak iz enciklike »Satis cognitum« od 29. VI. 1896. Denzinger, Enchir. 1955, 1956.

Zato je ovo nastojanje za crkvenim jedinstvom jedno hvalevrijedno djelo. Ne samo zato, što je ono težnja za ispunjenjem Kristove oporučne riječi, nego i zato, što će na taj način morati biti osvijetljeni i motivi vlastitog opstanka. O njima kasnije generacije mogu mirnije, trijeznije i objektivnije suditi. Moći će s vjerojatnijom jačom snagom poduzeti i potrebne korekture, u koliko se neospornima budu ukazale i njima samima. Dakle lakše će prinijeti »žrtve« za jedan uzvišeni cilj. Pa ako do tog prinošenja žrtava za volju uzvišenog cilja i nije došlo u Lausanni — po mišljenju episkopa⁵ Irineja i drugih nije isključeno da dode drugi puta.

A što je glavno: ova težnja za jedinstvom u vjeri i jedinstvom u Crkvi nameće sobom i logičku posljedicu: da nema jedne i jedinstvene, po gotovo vjerske zajednice, gdje nema jedne glave. Pokazuje da treba tražiti puteve, što se naslanjaju na prvotnu Crkvu apostolskih otaca i velikih općih sabora. Da je u tijesnom naslanjanju na prvotnu snagu kršćanskog života i kršćanske discipline najsigurniji putokaz svima, koji se od nje udaljiše...

II. Protestantizam i pravoslavlje u Lausanni.

Činjenica, da su svi predstavnici pravoslavne Crkve, što su se ondje nalazili iz pojedinih zemalja kao zastupnici,⁶ dali jednu vrlo značajnu izjavu već nakon pretresa prvih triju glavnih predmeta na konferenciji, ima izvanredno veliko značenje. Ta izjava utvrđuje potpunu nesaglasnost pravoslavlja s principima modernog protestantizma. Značaj Kristovog kršćanstva eto ne podnosi »kompromisa antitetičnog mišljenja«. Stav, što ga je tako pravoslavna crkva zauzela prema pokušaju vjerskog sjedinjenja s protestantskim Crkvama, a koji su predstavnici označili »uzdržanjem od pristanka na ma koji predlog osim onog o jevanđelju Crkve«, služi pravoslavnoj crkvi na čast. Sad će predstavnicima biti bez sumnje i shvatljiviji odgovor Benedikta XV., koji je uslijedio na poziv za

⁵ N. n. mj. str. 259.

⁶ »Od pravoslavnih crkava behu 23 izaslanika. Ruska crkva ne beše zvanično predstavljena, ali po pozivu dodoše iz Pariza mitropolit Jevlogije i prota S. Bulgakov«, Bogoslovje br. 4/1927. str. 245.

sudjelovanje rimokatoličke Crkve. A stupit će u ispravnije svijetlo i sve ono nastojanje, što ga rimokatolička Crkva u novije doba poduzimlje u cilju svog sjedinjenja s pravoslavnom Crkvom. Ne smije mi niko zamjeriti ako kažem: pravoslavna crkva ima mnogo više šta da traži na velehradskim kongresima, nego na ovakovim, kakav je eto bio lozanski.

Iz one značajne izjave ističem još ove stavke:⁷

»Sa žalošću smo konstatovali, da su osnove, uzete za podlogu predloga, koji će biti podneseni konferenciji, nesaglasne s principima pravoslavne crkve, koju predstavljamo. Stoga smatramo za stvar savesti, da se uzdržimo od glasanja, za predloge koji su do sada gotovi, izuzevši prvi (o evanđelju: da Crkva objavljuje jevanđelje Hristovo, blagu vest o spasu čovekovu). Oni drugi su sastavljeni na osnovu kompromisa između onoga, što po našem mišljenju predstavlja protivrečje između ideja i značenja, kako bi se došlo do spoljašnje saglasnosti samo u Crkvi.«

»Mi pravoslavni ne možemo se ni u to nadati, da će takova saglasnost dugo trajati.«

»Stoga je pravoslavna Crkva mišljenja, da ujedinjenje može biti samo na osnovu zajedničke vere i ispovedanja stare nerazdijeljene Crkve sedam vasiljenskih sabora i prvih osam vekova.«

»Iako izveštaji ostalih 3 sekcija još nisu pri ruci, kod debate o njima pokazuje se, da sporazum može biti postignut samo širokim frazama ili kompromisom antitetičkih mišljenja.«

»S obzirom na to, mi ne možemo prihvatiti ideju ujedinjenja na nekoliko zajedničkih tačaka u verbalnim konstatacijama.«

Što je pak u pozitivnom pravcu moguće s protestantima poduzeti, to su pravoslavni delegati otvoreno priznali:

»U isti mah želimo i da izjavimo da je najviše što po našem mišljenju možemo učiniti to da stupimo u saradnju s drugim Crkvama na socijalnom i moralnom polju na osnovu hrišćanske ljubavi.«⁸

Ali to i nije naročiti postulat Crkve kao takove. To je samo posljedica, koja se od sebe nadaje iz temeljne note kršćanstva, a od koje kršćani gdje god bili, nikad nijesu odustajali. Ljudska narav, prosvijećena i oplemenjena traži već da se sporazumijevaju ljudi među sobom, pa makar i ne bili kršćani. Pogotovo će dakle kršćanska jedna zajednica pružiti najpri-

⁷ N. n. mj. str. 255—258.

⁸ N. n. mj. str. 257.

pravnije ruku na saradnju u podizanju etičkog stanja društvenih slojeva i unapređenju njihovog socijalnog odnosa.

Razumijemo, da je gornja izjava pravoslavnih predstavnika pobudila r a z o č a r a n j e kod onih »koji se najviše založiše u ovom pokretu, naročito s obzirom na to, što je pravoslavna izjava učinila utisak, da njeni potpisnici sasvim prekidaju rad na ujedinjenju i ograničavaju svoju saradnju samo na delanje na socijalnom polju.«⁹ I ako je to u privatnom razgovoru istumačeno tako, da se i p a k pravoslavni »ne misle sasvim povući«, možemo vjerovati da do realnog zbližavanja, pa samo i u teoretskom raspravljanju ne može doći prije, dok se na protestantskoj strani ne srede prilike i sporazum barem u toliko, da ljudi ne misle jedno, a tvrde drugo, upotrebljujući jedne te iste pojmovne oznake.

Međutim kod protestanata do tog i takovog stanja ne će tako skoro doći. Nevjerojatno je gotovo, do čega je dotjeralo protestantsko bogoslovlje.

Ideje prof. Harnacka su mjerodavne za njemačku protestantsku teologiju. U većini protestantskih fakulteta vlada njegov duh. A već god. 1896. tuži se jedan saski pastor u berlinskom »Evang. kirchlicher Anzeiger«,¹⁰ da bogoslovski podmladak n e m a vjere! Da n e m a straha pred Bogom. Joh. von D u r a n t govori još 1902. u gospodskoj kući o »radikalno nevjernim profesorima« protestantske bogoslovije. Opće je mnijenje, da kršćanstvo pokopaše profesori. Njihova su mnijenja mjerodavna, a ne vjera Crkve. Odgajaju bogoslove »die mit dem Kopfe Antichristen sind.«¹¹

⁹ Bogoslovlje n. n. mj. str. 258.

¹⁰ »Was für ein gereiftes und hochweises Kandidatengeschlecht tritt uns Alten jetzt auf unseren Konferenzen entgegen! Mit dem Glauben der Kirche haben diese jungen Leute, die uns die Universität liefert, gebrochen! Nichts steht ihnen mehr fest, der ganze Boden unter ihnen schwankt. Das Bekenntnis zweiter und dritter Artikel ist nichts mehr, die theologische Lehrmeinung alles. Die Apostel und Evangelisten sind elende Stümper Jesus Christus ein luftiges Idealgebild, die Bibel eine Ruine, die Professoren Halbgötter. Die Autorität der Schrift belächeln sie . . . Es fehlt ihnen die Ehrfurcht vor dem Göttlichen . . .« — Huppert dr. Philipp: Der deutsche Protestantismus zu Beginn des zwanzigsten Jahrhunderts. Köln 1902. str. 9.

¹¹ N. n. mj. str. 13.

Dr. Huppert navodi tužaljku Evangel.-Kirchl.-Anzeigera (Nro 23/1898) zbog bogoslova, koji svojim vjernicima ne govore o vjeri crkve, nego im reproduciraju predavanja svojih profesora, razvijaju nove teorije o čudu, vrijeđaju vjeru svojih vjernika najosjetljivije. Oni tobože naučavaju znanost, a ne vjeru... Ostat će tek pobožna želja, da ti učeni teolozi budu uvjereni priznavaoci svoje crkve, ali bi barem morali čuvati temelje, a ne radikalno ih potkapati.¹²

Jednako je porazno izvješće o vjeronaučnoj obuci, o crkvenom strančarstvu, o nemoći prema socijalnim potrebama vremena, težnjama za jedinstvom.¹³ A naročito o pozitivnoj nevjeri unutar samog protestantizma. »Allgemeine evangelisch-lutherische Kirchenzeitung« (Nro 37/1908) ne tuži se samo na Harnacka, nego na čitav niz njegovih pomagača, koji na sav glas govore »dass Jesus Christus nicht unser Herr und Gott sei«, »dass das Christentum nicht auf einer übernatürlichen Offenbarung beruhe...« Naziva ih »Zerstörer des alten Christenglaubens...«¹⁴

Zato je razumljivo kako može Max Pribilla¹⁵ ustvrditi, da se kod svih pokušaja za jedinstvom unutar samog protestantizma nikad ni nije radilo za nekim vjerskim ujedinjenjem, nego samo za nekim praktičnim savezom, nekom izvanjom organizacijom, koja bi svima priznavala jednakopravnost i pravo na opstanak. Kao da su sami protestanti mišljenja, da svaki pokušaj dogmatskog nekog ujedinjavanja mora dovesti do negativnog rezultata i razbiti se na prostoj nemogućnosti, koja leži u naravi same stvari.

Doista lozanska je konferencija godinu dana nakon publicirane Pribilline knjige, potvrdila njegove izvode.

(Nastavit će se).

¹² N. n. mj. str. 26.

¹³ Dr. Huppert. n. n. mj. str. 29. 46. 74. 108.

¹⁴ N. n. mj. str. 60, 61.

¹⁵ Max Pribilla S. I.: Um die Wiedervereinigung im Glauben. Freiburg i. B. 1926, Herder. str. 7.